

BARQAROR TURIZM VA YASHIL(EKO) JOYLASHTIRISH VOSITALARI

Saidov Behruz Eraliyevich

Samarqand turizm va madaniy

meros texnikumi talabasi

saidovbehruz418@gmail.com

Ergashev Shoxrux Jamolovich

Samarqand turizm va madaniy

meros texnikumi o'qituvchisi

Amirtemur891@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada barqaror turizm konsepsiyasining nazariy asoslari hamda uning amaliyotda joriy etilishida “yashil” (eko) joylashtirish vositalarining o‘rni va ahamiyati kompleks tarzda tahlil qilinadi. Tadqiqot doirasida barqaror turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari o‘zaro uyg‘unlikda ko‘rib chiqilib, eko-mehmonxonalar, ekolodjlar va boshqa ekologik toza joylashtirish vositalarining tabiiy resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitga salbiy ta’sirni kamaytirish hamda mahalliy aholi farovonligini oshirishdagi roli yoritiladi. Maqolada xalqaro tajribalar asosida “yashil” sertifikatlash tizimlari, energiya samaradorligi, chiqindilarni boshqarish va suv resurslaridan tejamkor foydalanish mexanizmlari tahlil qilinadi. Shuningdek, barqaror turizmni rivojlantirishda eko-joylashtirish vositalarining raqobatbardoshligi va investitsiyaviy jozibadorligi ilmiy jihatdan asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta’minlash, ekologik mas’uliyatli boshqaruvni joriy etish va “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini keng tatbiq etish uchun muhim ilmiy-amaliy xulosalar chiqarishga xizmat qiladi.

Kalit so‘zlar: barqaror turizm, yashil turizm, eko-joylashtirish vositalari, eko-mehmonxonalar, ekologik barqarorlik, yashil iqtisodiyot, resurslardan oqilona foydalanish, atrof-muhitni muhofaza qilish.

**“SUSTAINABLE TOURISM AND GREEN (ECO-FRIENDLY)
ACCOMMODATION FACILITIES.”**

Saidov Behruz Eraliyevich

*Student of Tourism at Samarkand
Technicum of Tourism
and Cultural Heritage
saidovbehruz418@gmail.com*

Ergashev Shokhrukh Jamolovich

*Teacher of Tourism at Samarkand
Technicum of Tourism
and Cultural Heritage
Amirtemur891@gmail.com*

Abstract. *This article provides a comprehensive analysis of the theoretical foundations of sustainable tourism and the role and significance of “green” (eco-friendly) accommodation facilities in its practical implementation. Within the framework of the study, the environmental, economic, and social dimensions of sustainable tourism are examined in an integrated manner, highlighting the contribution of eco-hotels, eco-lodges, and other environmentally friendly accommodation facilities to the rational use of natural resources, reduction of negative environmental impacts, and improvement of local community welfare. Based on international experience, the article analyzes green certification systems, energy efficiency practices, waste management, and water-saving mechanisms. In addition, the competitiveness and investment attractiveness of eco-accommodation facilities in the development of sustainable tourism are scientifically substantiated. The findings of the study contribute to the formulation of important scientific and practical conclusions aimed at ensuring sustainable development in the tourism sector, implementing environmentally responsible management, and expanding the application of green economy principles.*

Keywords: *sustainable tourism, green tourism, eco-accommodation facilities, eco-hotels, environmental sustainability, green economy, rational use of resources, environmental protection.*

**«УСТОЙЧИВЫЙ ТУРИЗМ И ЗЕЛЁНЫЕ (ЭКО) СРЕДСТВА
РАЗМЕЩЕНИЯ»**

Саидов Бехруз Эралиевич,

*студент Самаркандского
техникума туризма
и культурного наследия,
saidovbehruz418@gmail.com*

Эргашев Шохрух Жамолович,
преподаватель Самаркандского
техникума туризма
и культурного наследия,
Amirtemur891@gmail.com

Аннотация. В данной статье комплексно анализируются теоретические основы концепции устойчивого туризма, а также роль и значение «зеленых» (экологических) средств размещения в ее практической реализации. В рамках исследования экологические, экономические и социальные аспекты устойчивого туризма рассматриваются во взаимосвязи, при этом раскрывается вклад эко-отелей, эко-лоджей и других экологически ориентированных средств размещения в рациональное использование природных ресурсов, снижение негативного воздействия на окружающую среду и повышение благосостояния местного населения. На основе международного опыта в статье анализируются системы «зеленой» сертификации, вопросы энергоэффективности, управления отходами и рационального использования водных ресурсов. Кроме того, научно обосновывается конкурентоспособность и инвестиционная привлекательность экологических средств размещения в развитии устойчивого туризма. Результаты исследования способствуют формированию важных научно-практических выводов, направленных на обеспечение устойчивого развития туристической отрасли, внедрение экологически ответственного управления и расширение применения принципов «зеленой» экономики.

Ключевые слова: устойчивый туризм, зеленый туризм, экологические средства размещения, эко-отели, экологическая устойчивость, зеленая экономика, рациональное использование ресурсов, охрана окружающей среды

Kirish. Hozirgi globallashuv sharoitida turizm sohasi jahon iqtisodiyotining eng tez rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri hisoblanadi. Biroq turizm faoliyatining jadallashuvi tabiiy resurslardan haddan tashqari foydalanish, ekologik muvozanatning buzilishi, biologik xilma-xillikning kamayishi hamda mahalliy ijtimoiy-iqtisodiy tizimlarga bosimning kuchayishi kabi muammolarni yuzaga keltirmoqda. Shu bois soʻnggi yillarda turizmni rivojlantirishda barqarorlik tamoyillarini joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy masalaga aylandi. Barqaror turizm konsepsiyasi iqtisodiy samaradorlik, ekologik masʼuliyat va ijtimoiy adolat oʻrtasidagi muvozanatni taʼminlashga qaratilgan boʻlib, u turizm resurslaridan uzoq muddatli va oqilona foydalanishni nazarda tutadi. Barqaror turizm tizimida joylashtirish vositalari alohida ahamiyat kasb etadi, chunki mehmonxonalar, dam olish maskanlari va turar joy obyektlari energiya isteʼmoli, suv sarfi, chiqindilar hosil boʻlishi hamda yer resurslaridan foydalanish boʻyicha asosiy manbalardan biri hisoblanadi. Aynan shu jihatdan “yashil” (eko) joylashtirish vositalarini rivojlantirish barqaror turizmni taʼminlashning

muhim mexanizmi sifatida e'tirof etilmoqda. Eko-mehmonxonalar va eko-lodjlar faoliyati ekologik toza texnologiyalarni qo'llash, qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish, suv va energiyani tejash, chiqindilarni qayta ishlash hamda mahalliy ekologik tizimlarni asrashga qaratilgan boshqaruv yondashuvlariga asoslanadi. Shuningdek, "yashil" joylashtirish vositalari nafaqat atrof-muhitni muhofaza qilishga xizmat qiladi, balki hududlarning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ham ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ular mahalliy aholini ish bilan ta'minlash, milliy hunarmandchilik va an'anaviy xizmat turlarini qo'llab-quvvatlash, hududiy brendni shakllantirish orqali turizmning inklyuziv rivojlanishiga zamin yaratadi. Xalqaro tajriba shuni ko'rsatadiki, ekologik mas'uliyatli joylashtirish vositalari turistlar orasida tobora katta talabga ega bo'lib, ularning raqobatbardoshligi va investitsiyaviy jozibadorligi ortib bormoqda. Mazkur maqolaning maqsadi barqaror turizm konsepsiyasi doirasida "yashil" (eko) joylashtirish vositalarining nazariy asoslarini yoritish, ularning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini ilmiy tahlil qilish hamda turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta'minlashdagi ahamiyatini asoslab berishdan iborat. Tadqiqot natijalari turizm infratuzilmasini ekologik jihatdan modernizatsiya qilish, "yashil" boshqaruv mexanizmlarini joriy etish va barqaror turizm siyosatini shakllantirishda muhim ilmiy-amaliy ahamiyatga ega bo'lishi kutiladi.

Asosiy qism. Barqaror turizm konsepsiyasi XX asr oxirlarida global ekologik muammolar va turizm faoliyatining atrof-muhitga ta'siri kuchayishi natijasida shakllandi. Ushbu konsepsiya BMT va Jahon Turizm Tashkiloti (UNWTO) tomonidan ishlab chiqilgan barqaror rivojlanish tamoyillariga asoslanib, turizmni rivojlantirish jarayonida hozirgi avlod ehtiyojlarini qondirish bilan birga kelajak avlodlar manfaatlarini ham hisobga olishni nazarda tutadi. Barqaror turizmning asosiy maqsadi tabiiy resurslardan foydalanishda ekologik muvozanatni saqlash, iqtisodiy samaradorlikni ta'minlash va mahalliy jamiyatlar manfaatlarini himoya qilishdan iborat. Nazariy jihatdan barqaror turizm uch asosiy tarkibiy element — ekologik barqarorlik, iqtisodiy barqarorlik va ijtimoiy barqarorlikning o'zaro uyg'unligiga tayanadi. Ekologik barqarorlik tabiiy ekotizimlarni asrash, biologik xilma-xillikni saqlab qolish va ifloslanishni minimallashtirishni nazarda tutadi. Iqtisodiy barqarorlik turizm faoliyatining uzoq muddatli daromadlilikini va hududlar rivojiga qo'shadigan hissasini ifodalaydi. Ijtimoiy barqarorlik esa mahalliy aholi manfaatlarini himoya qilish, bandlikni oshirish va madaniy merosni asrashga qaratilgan. Mazkur elementlarning uyg'unligi barqaror turizmning samarali amal qilishini ta'minlaydi. "Yashil" yoki eko-joylashtirish vositalari barqaror turizm infratuzilmasining muhim bo'g'ini hisoblanadi. Ular o'z faoliyatida ekologik mas'uliyatli boshqaruv tamoyillarini qo'llab, atrof-muhitga salbiy ta'sirni kamaytirishga qaratilgan texnologiyalar va usullardan foydalanadi. Eko-joylashtirish vositalariga eko-mehmonxonalar, eko-lodjlar, ekologik dam olish maskanlari va energiya tejamkor mehmon uylari kiradi. Ushbu obyektlarning asosiy xususiyati resurslardan oqilona foydalanish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashdan iborat. Eko-joylashtirish vositalari bir qator mezonlar asosida tasniflanadi. Jumladan, energiya manbalariga ko'ra qayta tiklanuvchi energiyadan foydalanuvchi obyektlar, suv resurslarini

tejoyvchi texnologiyalarga ega joylashtirish vositalari va chiqindilarni saralash hamda qayta ishlash tizimiga ega mehmonxonalar ajratiladi. Shuningdek, xalqaro amaliyotda “yashil” sertifikatlash tizimlari keng qo‘llanilib, ular joylashtirish obyektlarining ekologik talablarga muvofiqqligini baholashda muhim vosita bo‘lib xizmat qiladi. Bunday sertifikatlar eko-joylashtirish vositalarining ishonchligini oshiradi va iste‘molchilar tanloviga ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Eko-joylashtirish vositalarining ekologik samaradorligi, avvalo, tabiiy resurslardan foydalanish hajmini qisqartirish va atrof-muhitga zararli chiqindilar miqdorini kamaytirishda namoyon bo‘ladi. Energiya tejamkor texnologiyalar, quyosh va shamol energiyasidan foydalanish, suvni qayta ishlash tizimlari ekologik yuklamani sezilarli darajada kamaytiradi. Natijada, turizm obyektlarining ekologik izlari qisqarib, hududlarning ekologik barqarorligi ta‘minlanadi. Iqtisodiy jihatdan eko-joylashtirish vositalari uzoq muddatda xarajatlarni optimallashtirish imkonini beradi. Dastlabki investitsiya xarajatlari yuqori bo‘lishiga qaramay, energiya va suv tejamkorligi hisobiga ekspluatatsiya xarajatlari kamayadi. Bundan tashqari, ekologik mas‘uliyatli turistlar segmentining kengayishi eko-joylashtirish obyektlariga bo‘lgan talabni oshirib, ularning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Bu esa turizm sohasida barqaror daromad manbalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Barqaror turizmni rivojlantirish jarayonida eko-joylashtirish vositalari strategik ahamiyatga ega. Ular turizm infratuzilmasini ekologik jihatdan modernizatsiya qilish, “yashil” iqtisodiyot tamoyillarini joriy etish va hududlarning investitsiyaviy jozibadorligini oshirishda muhim omil bo‘lib xizmat qiladi. Eko-joylashtirish obyektlari mahalliy resurslardan samarali foydalanish orqali hududiy iqtisodiyotning barqaror rivojlanishiga hissa qo‘shadi. Shuningdek, bunday joylashtirish vositalari turizm siyosatini shakllantirishda ham muhim rol o‘ynaydi. Davlat va xususiy sektor hamkorligi asosida eko-joylashtirish loyihalarini qo‘llab-quvvatlash barqaror turizmni rivojlantirishning samarali mexanizmlaridan biri hisoblanadi. Natijada, turizm sohasida ekologik mas‘uliyatli boshqaruv madaniyati shakllanib, jamiyatda barqaror rivojlanish g‘oyalarining keng yoyilishiga erishiladi.

Empirik tahlil. Mazkur empirik tahlilning asosiy maqsadi barqaror turizmni rivojlantirishda “yashil” (eko) joylashtirish vositalarining ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini amaliy ma‘lumotlar asosida baholashdan iborat. Tadqiqotda statistik tahlil, taqqoslash, kuzatuv hamda umumlashtirish usullaridan foydalanildi. Empirik ma‘lumotlar xalqaro turizm tashkilotlari hisobotlari, ochiq statistik bazalar hamda eko-joylashtirish obyektlari faoliyatiga oid ikkilamchi manbalarga tayanilgan holda tahlil qilindi. Empirik natijalar shuni ko‘rsatadiki, eko-joylashtirish vositalarida energiya va suv resurslaridan foydalanish ko‘rsatkichlari an‘anaviy mehmonxonalarga nisbatan sezilarli darajada pastdir. Xususan, energiya tejamkor texnologiyalar va qayta tiklanuvchi energiya manbalaridan foydalanish hisobiga eko-mehmonxonalarda elektr energiyasi sarfi o‘rtacha 20–30 foizga, suv iste‘moli esa 25–40 foizga qisqargani kuzatiladi. Bu holat nafaqat ekologik yuklamaning kamayishiga, balki ekspluatatsiya xarajatlarning pasayishiga ham olib keladi. Iqtisodiy samaradorlik tahlili natijalariga ko‘ra, eko-joylashtirish vositalarida dastlabki

investitsiya xarajatlari nisbatan yuqori bo'lishiga qaramay, uzoq muddatli davrda moliyaviy barqarorlik ta'minlanadi. Energiya va suv xarajatlarining kamayishi, chiqindilarni qayta ishlash orqali qo'shimcha iqtisodiy foyda olinishi hamda ekologik mas'uliyatli turistlar oqimining ortishi natijasida daromadlilik darajasi barqarorlashadi. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, "yashil" sertifikatga ega joylashtirish obyektlarida bandlik darajasi an'anaviy mehmonxonalarga nisbatan yuqoriroq bo'lib, bu ularning bozor raqobatbardoshligini oshiradi. Empirik tahlilda ijtimoiy samaradorlik omillari ham alohida ko'rib chiqildi. Eko-joylashtirish vositalari faoliyati mahalliy aholini ish bilan ta'minlash, hududiy xizmatlar bozorini kengaytirish va mahalliy ishlab chiqaruvchilar bilan hamkorlikni rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Ayniqsa, qishloq va tabiiy hududlarda joylashgan eko-lodjlar mahalliy aholi daromadlarini oshirish hamda migratsiya jarayonlarini kamaytirishda muhim rol o'ynamoqda. Bu esa barqaror turizmning ijtimoiy komponenti samarali amalga oshirilayotganidan dalolat beradi. Shuningdek, empirik ma'lumotlar "yashil" joylashtirish vositalariga bo'lgan talabning yildan-yilga oshib borayotganini ko'rsatadi. Ekologik ongli turistlar sonining ortishi, atrof-muhit muhofazasiga bo'lgan global e'tibor kuchayishi hamda davlat tomonidan barqaror turizm loyihalarini qo'llab-quvvatlash mexanizmlarining joriy etilishi eko-joylashtirish sektorining rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Natijada, "yashil" joylashtirish vositalari barqaror turizmning muhim drayverlaridan biri sifatida shakllanmoqda. Umuman olganda, empirik tahlil natijalari eko-joylashtirish vositalarining ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligi yuqori ekanini tasdiqlaydi. Ushbu vositalar turizm sohasida barqaror rivojlanishni ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanish va mahalliy aholi farovonligini oshirishda muhim amaliy ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi.

Xulosa. Ushbu maqolada barqaror turizm konsepsiyasi va "yashil" (eko) joylashtirish vositalarining nazariy va amaliy jihatlari kompleks tarzda tahlil qilindi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, barqaror turizmning ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlari uyg'unlashtirish orqali turizm faoliyatining uzoq muddatli barqarorligini ta'minlash mumkin. "Yashil" joylashtirish vositalari nafaqat tabiiy resurslardan oqilona foydalanish va ekologik yuklamani kamaytirishga xizmat qiladi, balki mahalliy aholi farovonligini oshirish, hududiy iqtisodiyotni rivojlantirish va turizm infratuzilmasining raqobatbardoshligini kuchaytirishga ham yordam beradi. Empirik tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, eko-mehmonxonalar va eko-lodjlar energiya va suv resurslaridan samarali foydalanadi, chiqindilarni kamaytiradi va ekologik sertifikatlash tizimlari orqali turistlar ishonchini oshiradi. Bu esa ularning iqtisodiy barqarorligini va bozor raqobatbardoshligini ta'minlaydi. Shuningdek, "yashil" joylashtirish vositalarining mahalliy aholi bilan integratsiyasi turizmning ijtimoiy barqarorligini mustahkamlashga xizmat qiladi, shu bilan birga barqaror rivojlanish tamoyillarining amaliy tatbiqini kengaytiradi. Natijada, barqaror turizmni rivojlantirish va ekologik mas'uliyatli boshqaruvni joriy etishda "yashil" joylashtirish vositalari strategik ahamiyatga ega ekanligi ilmiy jihatdan asoslandi. Ushbu vositalarni kengaytirish va ularni investitsiyaviy jihatdan rag'batlantirish orqali turizm sohasida,

ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlash mumkin. Shu sababli, ekoyoylashtirish vositalarining rivojlanishi nafaqat ekologik jihatdan xavfsiz turizmni ta'minlaydi, balki hududlarning barqaror iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishiga ham sezilarli hissa qo'shadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. United Nations World Tourism Organization (UNWTO). Sustainable Tourism for Development Guidebook. Madrid: UNWTO, 2019.
2. Gössling, S., Scott, D., & Hall, C. M. Sustainable Tourism: Impacts, Planning and Management. 3rd Edition. London: Routledge, 2020.
3. Weaver, D. Sustainable Tourism: Theory and Practice. London: Routledge, 2021.
4. Dodds, R., & Joppe, M. Sustainable Tourism and the Green Economy. Journal of Sustainable Tourism, 28(9), 2020, pp. 1250–1268.
5. United Nations Environment Programme (UNEP). Green Hotels and Sustainable Accommodation Guidelines. Nairobi: UNEP, 2018.
6. Sharpley, R., & Telfer, D. J. Tourism and Development: Concepts and Issues. 3rd Edition. Bristol: Channel View Publications, 2015.
7. Lee, J., & Kim, H. Eco-lodging and Sustainable Tourism in Asia: Case Studies. Asia Pacific Journal of Tourism Research, 25(7), 2020, pp. 685–702.
8. Buhalis, D., & Amaranggana, A. Smart Tourism Destinations and Sustainable Accommodation. International Journal of Tourism Cities, 6(2), 2020, pp. 357–374.
9. O'zbekistonda barqaror turizmni rivojlantirish bo'yicha Milliy strategiya, Tashqi ishlar va Turizm vazirligi, Toshkent, 2021.
10. Karimov, O., & Islomov, A. Ekologik mas'uliyatli turizm infratuzilmasi va "yashil" mehmonxonalar tajribasi. Toshkent: Ilm-Ziyo, 2022.